

Особености на парламентарния дискурс – данни от корпусно изследване на парламентарните протоколи на 42то Народно събрание

Елена Тарашева

The article reports a corpus study of the parliamentary proceedings of the 42nd Bulgarian Parliament. On the basis of keyword lists the salience of words and concepts is explored. Associations are sought between objects and names established via specific clustering of words in the corpus. Conversely, prominent names and themes from public life are examined through keywords and frequencies in the parliamentary minutes. The research proceeds from the assumption that clustering of lexis of high frequency can be revealing about prominent tendencies in social life.

Key words: corpora, Parliamentary proceedings, key words, clusters, collocates, corpus-assisted critical discourse analysis

Целта на това изследване е да се установят особеностите на парламентарния дискурс в 42 български парламент. Корпусната лингвистика използва честотността на употреба на думите, както и съвместните срещания на отделни лексеми, за да прави обобщения за тематиката на дискурсите, настроенията и стилистични особености. Така статистическите параметри помагат да се открият явления, които бихме пропуснали [1].

Методите на корпусната лингвистика дават възможност за анализиране на големи масиви езикова продукция, за да открият значими тенденции в сфери от обществения живот. С помощта на специален софтуерен продукт – Уърдсмит [2] - се прави списък на всички думи, записани в протоколите на парламента. Този списък се съпоставя със списъка на думите в представителен корпус за българския език – Бултрийбанк [3]. Думите, чиято честотност надхвърля тази в представителния корпус се наричат **ключови** [4]. Те показват насоките в анализирания дискурс. От друга страна, софтуерният продукт дава възможност да се установят трайни връзки между групи от думи, с което се показва свързаност на понятията и обектите. Такива думи са известни като **колокати**. На трето място, честото съвместно срещане на групи от думи дава информация за свързаност между понятия и явления. Индикатор за това са **комплекси** от думи. Корпусни изследвания се правят на много места по света [5] и тази методика е защитена като надежден метод за изследвания на обществения живот чрез проследяване на статистически особености на езика.

Методологията на това изследване включва използването на списъка с ключовите думи от парламентарните протоколи на 42-ия парламент, подпомогнат от проверка на съответните конкорданси. Предишно изследване – на парламентарните протоколи 40-тия парламент от 2009 в съпоставка с Британския парламент [6] - дава основание за сравнения.

Корпусът е съставен от парламентарните протоколи на 42 Народно събрание на България, публикувани на уеб страницата на парламента. Включени са всички протоколи, стоп-думи не са зададени.

Общо описание на корпуса е дадено в Таблица 1.:

Таблица 1. Общо описание на корпуса

tokens (running words) in text Брой думи	mean (in words) среден брой думи в протокол
4 172 699	27 513,00

За съпоставка, корпусът от 40-то Народно събрание, през 2009 е показал среден брой думи в един протокол за българския парламент 35 662, а за британския - почти двойно повече: 72 953. Може да се смята, че в 42-то народно събрание се е говорило с около 30% по-малко отколкото в 40-то събрание и близо три пъти по-малко от британския парламент.

Думите, които се повтарят с честотност по-висока от очакваната се разделят в 5 тематични групи: лични имена, длъжности, изрази с функционална стойност, понятия и названия на партии. Сред понятията се открояват такива характерни за законотворческата дейност: ЧЛЕН, АЛИНЕЯ, ЗАКОНОПРОЕКТ, ЗАКОН, ИЗМЕНЕНИЕ, ДОПЪЛНЕНИЕ, КОДЕКС и РЕДАКЦИЯ. Втора група включва лексика, свързана със спецификата на парламентарните процедури: РЕПЛИКИ, ГЛАСУВАНЕ, ПРЕДЛОЖЕНИЕ, ВЪЗДЪРЖАЛИ, ПОДКРЕПЯ, ГЛАСУВАЛИ, ОТСЪСТВА, РЕПЛИКА, ПРОТИВ, ЖЕЛАЕЩИ, ИЗКАЗВАНЕ, ПРОЦЕДУРА, ПРАВИЛНИКА, ПРЕГЛАСУВАНЕ и РАЗИСКВАНИЯТА. Лексикалните единици, които са част от изрази с функционална стойност в дискурса представят обръщения: ГОСПОДИН, УВАЖАЕМИ, ГОСПОЖО, КОЛЕГИ, УВАЖАЕМА, ГОСПОЖА, ГОСПОДА, КОЛЕГИ и ДАМИ. Друга част са глаголни форми, подканящи към парламентарно действие: БЛАГОДАРЯ, ЗАПОВЯДАЙТЕ, ГЛАСУВАЙТЕ, МОЛЯ и ПОДЛАГАМ. Голяма група представляват именни форми, които назовават длъжности в Парламента: ПРЕДСЕДАТЕЛ, КОМИСИЯ, ДОКЛАДЧИК, ПРЕДСТАВИТЕЛ, ВНОСИТЕЛ, ГРУПА, ЗАЛАТА, МИНИСТЪР. Освен тези категории, присъстват и названията на партии, както и лични имена.

В групата на лексика с функционална стойност се открояват личните местоимения ВИ и ВИЕ, които подчертават комуникативната ситуация на диалог между няколко души. Местоимението ВИЕ обаче най-често се явява в структурата ТОВА КОЕТО ВИЕ – 122 срещания. Повечето от конкретните употреби включват обвинения на второто лице в комуникативната ситуация:

607   самокритичен към това, което Вие сте направили като недобро
608   Това, което Вие направихте и което неутрализира всичко позитивно
610   противопоставяне, но това, което Вие целите със създаването на
611   ние направихме това, което Вие направихте за 4 години, са
652   ще получат пари? Това, което Вие приказвате, е замазване на
654   КБ и ДПС.) Защото това, което Вие направихте, излезе по вестници
656   шум от КБ и ДПС.) Това, което Вие направихте в условията на
657   на гласуване, но това, което Вие правите в момента, е далеч по-лошо

Подобна конфорнтация личи от конкордансите на комплексите ВИЕ СТЕ, ВИЕ НЕ, В МОМЕНТА ВИЕ, ВИЕ ОТ ГЕРБ. С последния комплекс се дава индикация за това кой е обект на обвиненията – партията ГЕРБ. Ето част от конкорданса на ВИЕ НЕ:

3 485 риятия, или на събрания? Нима Вие не сте ходили със служебен
3 486 не бяха предложени казахте: „Вие не си изпълнявате обещания
3 487 има някакви нарушения на реда, Вие не ги преследвате, ако те
3 488 за казармен тип на поведение. Вие не гласувахте ли командно
3 489 аз тук днес се изненадвам, че Вие не сте прочел закона във в
3 490 ИМАМОВ: Времето Ви изтече, а Вие не си задавате въпросите.
3 492 веденията са изчерпателни, но Вие не казахте той върнал ли е
3 494 оментата има съдебни процедури? Вие не може да разделите трасе
3 496 нализиранието на осигуровките. Вие не го приехте, но е въпрос
3 497 и малко грозничко. Излиза, че Вие не сте се разбрали помежду

3 498 аглушите гласа на опозицията. Вие не желаете да чуete това,
3 499 ва сега за изкупуване. Второ, Вие не ни отговорихте на много
3 500 председател, аз съжалявам, че Вие не бяхте в залата, когато
3 501 от Висшия съдебен съвет, защо Вие не внесохте този законопро
3 502 тъчно неща бяха Ви казани, но Вие не ги разбрахте. Ще Ви пом
3 503 родължавам да се изумявам как Вие не можяхте да разберете –
3 504 иха да отидат да се изкъпят и Вие не ги пуснахте повече вътре
3 505 мисията. Той го каза току-що. Вие не слушате!”) Гласували 19
3 506 аха за какво ръкопляскат, или Вие не разбрахте?! (Реплика от
3 507 страшно положителна. Колеги, Вие не сте държавни чиновници!
3 508 дент в световното право! Нали Вие не искате да направите няк
3 509 съм и кой стои срещу мен. Ако Вие не го знаете, сега трябва
3 510 сидия. Защо, уважаеми колеги, Вие не подкрепихте това предло
3 511 , встрани от микрофоните): Но Вие не ми отговаряте! Не отгов
3 512 омика от 40 милиона годишно – Вие не трябва да сте спокоен,

Така, в допълнение към маркерите на учтивост, като УВАЖАЕМИ, УВАЖАЕМА, МОЛЯ, БЛАГОДАРЯ, ЗАПОВЯДАЙТЕ, ключовите думи – и най-вече ключовите комплекси – демонстрират една силна конфронтация. Докато в 40-тия парламент се прави извод за изключително преобладаване на формите на учтивост, в 42ия се откриват данни за обратното – директни обвинения и неуважение.

Такива обвинения вероятно са били сред причините, поради които второличното местоимение е една от забранените думи в британския парламент. Такава забрана помага да се избягва конфронтацията – видима от цитираните горе конкорданси.

От процедурните думи буди интерес фактът, че честотността на ТУК - 8 994 срещания - надхвърля двукратно честотността на ОТСЪСТВА 4 115. И двете думи са свързани с поименните проверки за присъствие, предизвиквани в рамките на парламентарните заседания. Доколкото с тези проверки се трупат думи, които са свързани с процедурата, а не със

същностни въпроси, става ясно защо в българския парламент преобладава процедурна лексика.

Тенденцията за доминиране на мъжете също личи от думите в протоколите – ГОСПОДИН с 30 210 срещания и УВАЖАЕМИ с 16 477 са съответно 2 и 4 по ключовост, за разлика от вариантите си в женски род ГОСПОЖО 9 138 и УВАЖАЕМА 3 291, съответно 11 и 38 по ключовост. В това отношение ситуацията остава непроменена от 2009.

От забележките, отбелязването на ШУМ в залата (3 749) значително надхвърля забележката РЪКОПЛЯСКАНИЯ (2 848). Анализът на думите, които се срещат заедно с ШУМ, показва, че думата обикновено върви в комплекс с РЕПЛИКИ. Наред със съюза И, който свързва двете думи и предлога ОТ - с висока честотност поради служебния характер на думата – намираме като колокат и ГЕРБ - с 1335 съвместни срещания. Съвместната поява на ШУМ и КБ е почти двойно по-ниска - 644. Често фразата е ШУМ и ВЪЗГЛАСИ, а прилагателното СИЛЕН модифицира фразата в 1037 случая. От своя страна, РЪКОПЛЯСКАНИЯ се среща в тандем с всички партии, представени в парламента. Ето колокатите според тяхната честотност:

1	РЪКОПЛЯСКАНИЯ ОТ ГЕРБ	1 129
2	РЪКОПЛЯСКАНИЯ ОТ КБ	870
10	РЪКОПЛЯСКАНИЯ ОТ ДПС	252
17	РЪКОПЛЯСКАНИЯ ОТ АТАКА	167

Поради пропорционалното участие в говоренето пред парламента, може да се допусне, че парламентарните групи ръкопляскаят, когато говорят техни представители. Затова и реакциите са градиращи според големината на парламентарните групи.

По отношение на РЪКОПЛЯСКАНИЯ, срещаме силна асоциативна връзка между КБ и ДПС. Сред колокатите са записани следните явления:

КБ и ДПС 509

ДПС и КБ 38

Това дава основание да се мисли, че двете партии са действали коалиционно като реакция на изказвания, които съответно са отразявали обща политика.

Названието на партията ГЕРБ се свързва в комплекс именно с шум, реплики от място и ръкопляскания, както личи от комплексите в конкорданса на партията:

1	РЕПЛИКИ ОТ ГЕРБ	1 954
2	ШУМ И РЕПЛИКИ	1 222
3	ГЕРБ ОТ МЯСТО	1 191

В протоколите се отбелязва в скоби групата на изказващите се народни представители. Най-големият брой срещания се определят от такива употреби. Но има и директни квалификации на ГЕРБ, представени след глагола СЪМ:

2 884 и „жалките 10 млн. лв. на **ГЕРБ**” – са недопустими за офиц
2 885 рската национална телевизия и **ГЕРБ са** виновни и за метежа в
2 886 стен вот. Защото честен вот и **ГЕРБ са** две думи, които нямат
2 887 и в предния парламент. Именно **ГЕРБ са** тези, които отмениха п
2 888 Също така в момент, в който **ГЕРБ са** опоскали бюджета на дъ
2 889 Имам чувството, че тъй като **ГЕРБ са** в някакво непрекъснато
2 890 и от Парламентарната група на **ГЕРБ са** внесли Проект на решен
2 891 по наше време, за да кажете: **ГЕРБ са** направили калпава методика
2 892 е от Парламентарната група на **ГЕРБ са** разбрали, че решението

Вижда се, че ГЕРБ се следва от глагола СЪМ за даване на квалификации. От цитираната горе случайна извадка личи, че тези квалификации са предимно неприятни. Така колокациите на арбевиятурата отново потвърждават тезата за конфронтативния дискурс и обиди.

Същевременно, срещанията на абривиатурата КБ са три пъти по-малко от тези на ГЕРБ, 4 923 и 12 669, съответно. Фиксираните комплекси се оглавяват от връзката с ДПС:

- 1 КБ И ДПС 1 095
- 2 ОТ КБ И 1 018
- 3 РЕПЛИКИ ОТ КБ 880
- 4 РЪКОПЛЯСКАНИЯ ОТ КБ 865

Така ръкоплясканията и репликите са изравнени при тази парламентарна група. За КБ не се правят квалификации, така че основните употреби маркират принадлежността на изказващите се депутати. Най-често срещаните лични имена, заедно с КБ са Мая Манолова и Атанас Мерджанов с разлика от 20 срещания в полза на Мая Манолова. Така изборът на Мерджанов за ръководител на парламентарната група озаконява една доминираща роля, която е съществувала и преди формалния акт на избор.

Далеч по рядко срещано е името на АТАКА 2 454. То е подлог на квалифициращи конструкции, както се вижда от следните примери:

- 91 цяла България, защото само „Атака” беше достойна да каже:
- 92 няколко години, срещу което „Атака” беше категорично против
- 93 га минават със същия номер. „Атака“ беше инструктирана да н
- 94 Искам да припомня, че партия „Атака” беше сред партиите, сре
- 95 а да гласуват с ГЕРБ, защото „Атака” беше оттеглила вече подкрепа
- 96 е видно, че с подкрепата на „Атака” беше избрано правителство
- 97 Искам да припомня, че партия „Атака” беше първата политическа
- 98 стическа партия, от ДПС и от „Атака” беше за това, че системно
- 99 от близо две години, в който „Атака” беше част от парламента
- 100 ата година по предложение на „Атака” беше прието едно решение
- 101 на „Атака”. Предложението на „Атака” беше направено далеч преди

От една страна депутати от други групи да правят твърдения за тази партия – редове 93 и 96 горе. Личи обаче ясна тенденция депутатите от тази група да самореферират към партията си. Конструкциите, в които намираме Атака са следните:

- 1 ПАРЛАМЕНТАРНАТА ГРУПА НА 246
- 2 ПАВЕЛ ШОПОВ АТАКА 223
- 3 РЪКОПЛЯСКАНИЯ ОТ АТАКА 162
- 4 ГРУПА НА АТАКА 160
- 5 АТАКА УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН 152
- 6 НИЕ ОТ АТАКА 135

Както личи, устойчива е връзката с името на Павел Шопов. Далеч по-рядка е асоциацията с Волен Сидеров – 90 срещания. Личи също дискурса на утвърждаване на идентичността на АТАКА чрез фрази, като НИЕ ОТ АТАКА. В тази връзка вероятно е и маркираното поведение с името РЪКОПЛЯСКАНИЯ.

С по-голям брой срещания, но с по-ниска степен на ключовост е названието на партията ДПС. Основните комплекси, в които се среща включват най-често връзката с КБ:

- 1 КБ И ДПС 1 103
- 2 ОТ КБ И 955
- 3 РЪКОПЛЯСКАНИЯ ОТ КБ 492
- 4 И РЕПЛИКИ ОТ 359
- 5 ДПС ОТ МЯСТО 351

Подобно на АТАКА, ДПС също фигурира като маркиране на принадлежността на изказващи се депутати; не се открояват твърдения за партията.

Така, срещанията на наименованията на партиите следва представителството в Народното събрание: най-често присъства ГЕРБ, следван от КБ, ДПС и Атака. Прави впечатление също, че твърдения се правт най-вече – а може би и изключително – за ГЕРБ, докато останалите партии фигурират до имената на изказващи се депутати от съответните групи.

По отношение на личните имена, ясно преобладават имената на председателите, включително това на Христо Бисеров, който приключи мандата си преждевременно. От редовите депутати най-често се срещат имената на Цеца Цачева, Йордан Цонев, Десислава Атанасова, Цветан Цветанов и Красимир Ципов.

Публичен интерес представлява Делян Пеевски, като човекът, чието назначение отключи дълготрайни протести в обществото. В парламентарните протоколи той е сред хората, за които се говори, а самият той говори малко. Колокати на името му са абривиатурата ДПС и бележката ОТСЪСТВА. Изпъква също комплекс с лексемата ЛИЦЕТО, подобно на криминална фигура. Публичният въпрос КОЙ НАЗНАЧИ ПЕЕВСКИ се среща в протоколите само 5 пъти.

Бойко Борисов също е депутат, за когото се говори много в парламентарните протоколи. Сред силните връзки на името му са фразите „БИВШИЯ МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ (ПРЕМИЕР)” и „ПРАВИТЕЛСТВОТО НА БОЙКО БОРИСОВ”, което е сигнал, че най-често се коментира неговото управление, а личността му. Самите изказвания на депутата съдържат малък брой думи, изреченията са кратки, малко са индикациите за логически връзки между изложеното, преобладават разговорните думи.

Сергей Станишев най-често е споменаван в комбинация с други депутати, във връзка с предлагани от него законопроекти.

Прави също впечатление, че думите, които имат ключов характер, са тясно свързани с парламентарната процедура и участниците в нея. Думите, които насочват към конкретните тематик, обсъждани в парламента не са били употребявани достатъчно често, за да надвишат срещанията в балансирания корпус и да добият ключов характер. С най-ясно изразен ключов характер сред думите, които отразяват обсъждана тематика е КОДЕКС в колокация с ИЗБОРЕН или ИЗБИРАТЕЛЕН и формите на прилагателните. Може да се допусне, че Изборният кодекс като тематика изпъква сред темите, обсъждани в този парламент. Сред първите сто ключови думи няма други лексеми, свързани с тематиката на обсъжданията в парламента. С това се утвърждава тенденция, установена за 40-тото Народно събрание, в съпоставка с британския парламент: в

българския парламент да има в пъти по-малко ключови думи, отправящи към същността на дискусиите. Дали това се дължи на преобладаващо говорене, свързано с процедурни въпроси и недостатъчно обсъждане на същностните въпроси, следва да се провери.

Обществената обстановка постави в центъра на дебата думата КОЙ. Доколкото тя е служебна дума, честотността на срещане в протоколите е висока. Не личи обаче тя да надвишава тази в референтния корпус. Макар да не е ключова дума за парламентарния корпус, КОЙ, се среща 2 052 пъти. Най-голямата честотност е в комбинация "КОЙ, КОЙ, КОЙ". На второ място е въпросът "КОЙ ЩЕ ПРЕДСТАВИ....?", което е част от нормалната парламентарна процедура. Но следващите позиции отново са свързани с въпроса "КОЙ?" така, както се зададе в обществото: ДПС, КОЙ, КОЙ - 41 пъти, ИЗКАЗВАНЕ ОТ МЯСТО КОЙ - 32 пъти и отново "ОТ ДПС КОЙ" - 32. Тоест: "Кой" се е питало от място, като връзката с ДПС е ясно обозначена.

Според употребата на думи в парламентарните протоколи, най-натрапващото се заключение е, че грубостите и взаимните обвинения са преобладавали в 42то народно събрание. Ключовите думи ВИ и ВНЕ се срещат най-често в рамките на обвинения и обиди. Конфронтацията е видима особеност на говоренето в този парламент.

Честотността на думите обикновено сигнализира за внимание към теми и понятия. Не личи в този парламент да са присъствали такива теми. Депутатите са говорили по-малко отколкото в предишния и без да бъдат изведени конкретни тематик. Така дискусиите не се отличават с предметност, а с конфронтация и процедурни въпроси.

ЛИТЕРАТУРА:

[1] Teubert, W. and R. Krishnamurty (ed). *Corpus Linguistics: Critical Concepts in Linguistics*. Routledge. 2007, p.9

[2] Scott, M. *WordSmith Tools version 5*. Oxford University Press. 2008

[3] Simov, K. & P. Osenova. *BTB-TR02 Bultreebank Text Corpus of Bulgarian: Content, Segmentation, Tokenization*. 2004

[4] Scott, M. "Comparing corpora and identifying key words, collocations, and frequency distributions through the WordSmith Tools suite of computer programs" In Ghadessy, Henry and Roseberry (eds). 2001

[5] Stubbs, M. "Grammar, Text, and Ideology: Computer-assisted Methods in the Linguistics of Representation" *Applied Linguistics*. 1994. 15(2): 201-23.

[6] Тарашева, Е. *Особености на парламентарния дискурс: какви данни дава езикът за социалното явление?* Език, литература, култура . 2004 С. 26-35.

Гл. ас. д-р Елена Борисова Тарашева от Нов български университет
etrasheva@nbu.bg